

Urpo Kangas

PERHE- JA JÄÄMISTÖ-
OIKEUDEN PERUSTEET

Alma Talent
Helsinki 2023

3., uudistettu painos
Juridica-kirjasarjan 29. teos
Copyright © Alma Talent Oy ja tekijä
Yhteistyössä Juristiliiton Kustannus
Kansi: Outi Pallari
Taitto: NotePad
ISBN 978-952-14-4555-2
ISBN 978-952-14-4557-6 (verkkokirja)
ISSN 1459-7535
Paino: Otava kirjapaino 2023

Anna palautetta kirjasta: kustannustoimitus@almatalent.fi

SAATESANAT

Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteiden kolmas painos on tiivis yleisesitys niistä oikeudellisista instituutioista, jotka perinteisen oikeussystematiikan mukaan luetaan kuuluvaksi perheenjäsenten välisiä oikeudellisia suhteita tarkastelemaan siviilioikeuden osa-alueeseen. Yleisesityksessä instituutioiden systematisointi ja tulkinta vaatii selostettavan ja tulkitettavan aineksen karsintaa ankaralla kädellä. Tuloksena on rasteroitu kuva perhe- ja perintöoikeudesta. Rasteroitu kuva koostuu pisteistä, joista yksikään ei yksinään muodosta kuvaa todellisuudesta. Mutta kun pisteitä on riittävästi, sanokaamme vaikkapa 1 574, ihminen näkee vain kokonaisuuden, ei enää sen osia. Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteita tarkastelevan kirjan idea on aivan sama. Sen tarkoituksena on muodostaa oikeudenalasta riittävän tarkka kokonaiskuva tarkastelemalla aihetta sopivan kaukaa.

Kirja on tarkoitettu käytettäväksi alan perusoppikirjana, ensimmäisenä johdatuksena jokaiselle, joka haluaa perehtyä perhe- ja perintöoikeuden yleisten ja erityisten oppien keskeiseen sisältöön. Kirjan sisältöön tutustuminen ei vaadi laajoja perustietoja oikeusjärjestyksestä tai edeltäviä opintoja oikeustieteestä. Mutta lukijan kannattaa kuitenkin pitää koko ajan mielessä se, että teoksessa, jonka tarkoituksena on esittää perusteet, ei ole mahdollista kuvata aukottomasti oikeusjärjes-

tyksen sisältöä ja erilaisia tulkintakannanottoja. Ensin on opeteltava suuret linjat, haarautuvia polkuja voi tutkia sen jälkeen myöhemmin. Sen vuoksi teoksessa on viitattu runsaasti oikeuskäytäntöön. Lukijan onkin suositeltavaa tutustua oikeustapauksiin erityisesti silloin, kun teoksessa esitetty tulkintakannanotto kaipaa tuekseen lisäargumentteja. Oikeuskäytäntöön tutustuminen ei luonnollisestikaan vapauta lukijaa perehtymästä alan keskeiseen tutkimuskirjallisuuteen. Teoksen lopussa oleva oheislukemisto voi olla silloin suureksi avuksi.

Kustannusyhtiö Alma Talent on hyväksynyt teoksen julkaistavaksi Juridica-sarjassa, mistä olen suuresti kiitollinen. Kirjan toinen painos vuodelta 2019 oli jo paikoin vanhentunut, eikä sitä enää olisi voinut käyttää aineopintovaiheen perusoppikirjana. Olin itsekin aidosti hämmästynyt siitä, miten mittavien muutosten kohteena perhe- ja jäämistö-oikeus on toisen painoksen ilmestymisen jälkeen ollut. Oikeuden pinta-tason alla oikeuden perusrakenteet ovat kuitenkin pysyneet onneksi suhteellisen vakaina. Niiden hallinta on koko juristin ammattitaidon ydin.

Tämän teoksen uuden painoksen kirjoittamisesta ei olisi tullut mitään ilman kollegoiden kannustusta. Mutta erityisen kiitollinen olen kirjan toimitustyöstä sisältöpäällikkö *Arja Lappeteläiselle*. Hänellä on aivan hämmästyttävä tekstin lähilukutaito ja oivaltava kyky tehdä parannusehdotuksia tekstin sujuvoittamiseksi. Kaunis kiitos.

Helsingissä 3. päivänä maaliskuuta 2023

Urpo Kangas

SISÄLLYS

SAATESANAT	V
LYHENTEET	XXIX
I PERHE- JA PERINTÖOIKEUS OIKEUSJÄRJESTYKSEN OSA-ALUEENA	I
1 Oikeusjärjestys tutkimuksen ja systematisoinnin kohteena	I
Oikeusjärjestys ja oikeusjärjestelmä	1
Yksityisoikeus ja julkisoikeus	2
2 Perhe- ja jäämistöoikeuden ydinalueet	4
Lapsioikeuden ydinalue ja liittymät	4
Edunvalvontaoikeuden ydinalue ja liittymät	6
Nimioikeuden ydinalue ja liittymät	7
Parisuhdeoikeuden ydinalue ja liittymät	8
Perintöoikeuden ydinalue ja liittymät	9
3 Perhe- ja jäämistöoikeus elämänkaarioikeutena	10
Perheen elämänkaari ja oikeusaseman muutokset	10
Mikä on perhe?	12

4	Oikeudellinen ratkaisutoiminta perhe- ja jäämistöoikeuden alalla	16
	Suuret oikeusjärjestelmät ja oikeuslähdeoppi	16
	Perhe- ja jäämistöoikeuden oikeuslähteet	18
	Perhe- ja perintöoikeudellisen sääntelyn taannehtimattomuus	24
	Pakottava ja tahdonvaltainen oikeus	26
	Tulkintakannanotto oikeudellisena ratkaisuna	27
II	VANHEMMUUS	31
I	Lapsi oikeudessa	31
	Lapsioikeuden kohteesta	31
	Lapsen etu	33
2	Erilaiset vanhemmuudet	36
	Sosiaalinen vanhemmuus	36
	Biologinen ja oikeudellinen vanhemmuus	38
	Adoptiovanhemmuus	40
3	Oletettu ja vahvistettu vanhemmuus	40
	Pater est -olettama	40
	Mater est -olettama	46
	Sijaissynnytys ja vanhemmuus	47
	Oikeudellisen sukupuolen vaihdos	49
4	Vanhemmuuden selvittämisen yleiset periaatteet	50
	Lapsen ja vanhemman välisen sukulaisuussuhteen selvittäminen	50
	Lastenvalvoja	52
	Lastenvalvojan alueellinen toimivalta	52
	Neuvottelu vanhemmuuden selvittämiseksi	53
	Selvitysjärjestelmä on pakottava	55
	Selvittämisen raukeaminen ja keskeyttäminen	57
5	Vanhemmuuden tunnustaminen	58
	Tunnustamisen yleiset opit	58
	Kelpoisuus antaa tunnustamis- ja hyväksymistahdonilmaisu	61

Asianosaisten kuuleminen ja osapuolten edunvalvonta	62
Tunnustamismenettely ennen lapsen syntymää	64
Etukäteistunnustamisen vastaanottamisen kieltäytymisperusteet	66
Tunnustamisen peruuttaminen	69
Tunnustamisen kiistäminen	70
Tunnustamisen vaikutuksettomuus	71
Tunnustaminen lapsen syntymän jälkeen	72
Kuolleen henkilön vanhemmuuden vahvistaminen	74
6 Vanhemmuuden vahvistaminen viranomaispäätöksellä	75
Toimivaltainen viranomainen	75
7 Kumoava tunnustaminen	76
Kumoavan tunnustamisen käyttöala	76
Kumoavan tunnustamisen hyväksyminen	78
Muutosäännökset	79
Tunnustamisen voimaansaattaminen	80
Lapsen huolto	81
8 Vanhemmuuden vahvistaminen oikeudenkäynnissä	82
Oikeuspaikka	82
Kantajat ja vastaajat	83
Oikeudenkäynnin vireillepanoa koskevat määräykset	86
Virallisperiaate oikeudenkäynnissä	88
Vanhemmuuden vahvistamiseksi hankittava DNA-näyttö	89
Vanhemmuuden vahvistamista koskeva päätös	91
9 Hedelmöityshoito ja vanhemmuus	92
Hedelmöityshoitolain soveltamisala	92
Vanhemmuuden vahvistaminen	95
10 Vanhemmuuden kumoaminen	96
Kumoamisvaihtoehdot	96
Vanhemmuuden kumoamista koskevan oikeudenkäynnin vireillepano	96
Kanteen nostamisen määräaika	99
Alaikäisen puhevallan käyttäminen	105

	Kanneoikeuden rajoitus kirjallisen ilmoituksen johdosta	106
	Vanhemmuuden kumoamista koskeva tuomioistuimen ratkaisu	107
III	ADOPTIO	109
I	Adoption perusajatus	109
	Adoption tarkoitus	109
	Neljä kansallista lakia lapseksiottamisesta	110
	Kansainvälisten adoptioiden oikeudellinen sääntely	112
2	Suomalaisen adoption tyyppitilanteet	117
	Adoptiolapsi ja kasvattilapsi	117
	Aviottoman lapsen antaminen adoptiolapseksi	117
	Perheensisäinen adoptio	118
	Aikuisadoptio	120
3	Adoption oikeusvaikutukset	122
	Adoptiosuhteen oikeusvaikutukset	122
	Adoptiolapsen uskonto	123
4	Adoption edellytykset	123
	Adoptiovanhemmille asetetut vaatimukset	123
	Yhteisadoption rajoitukset	125
	Korvauskielto	127
	Adoptoitavan suostumus	128
	Adoptoitavan vanhempien suostumus	128
	Lapsen etu	129
5	Adoptiomenettely	130
	Pakollinen adoptioneuvonta	130
	Laiton adoptiosuostumus ja adoptionvälitys	132
	Adoptiopäätöksen tekeminen	133
	Muutoksenhaku	134
6	Sovellettavan lain määräytyminen	135
	Lapseksiottamista koskevan lain soveltamisala	135
	Sovellettavan lain vaihtaminen	136

IV	LAPSEN HUOLTO JA LASTENSUOJELU	139
1	Huolto lapsen oikeutena	139
	Lapsipaketista pikkulapsipakettiin	139
	Huoltomuodot	140
	Huollon tarkoitus	142
	Vanhemmuus ja huoltajuus	145
	Huoltajien tehtävät ja yhteistoimintavelvoite	148
	Lapsen mielipide ja huoltajien päätöksentekovalta	150
	Huollon muuttuva sisältö	151
	Huolto ja lapsen oppivelvollisuus	152
	Huolto ja lapsen uskontokunta	153
	Huolto ja lapsen asuminen	154
	Huolto ja lapsen kansalaisuus	157
	Huolto ja lapsen nimi	158
	Huolto ja lapsipoltilas	159
	Huoltoa koskevan asian ratkaiseminen sopimuksella	160
	Huoltoa koskeva tuomioistuimen päätös	162
	Sopimus lapsen asumisesta ja tapaamisoikeudesta	167
	Tuomioistuimen ratkaisu lapsen asumisesta ja tapaamisoikeudesta	168
2	Tapaamisoikeus- ja huoltosabotaasit	171
	Huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpano	171
	Lapsikaappaus	173
	Muut täytäntöönpanoa koskevat säännökset	175
3	Lastensuojelu	177
	Lastensuojelun tarkoitus ja voimavarat	177
	Lastensuojelun oikeussuojatiet	181
	Lapsen etu ja lapsen mielipide lastensuojeluasioissa	182
	Lastensuojelupalvelujen tuottamisvelvollisuus	184
	Lastensuojeluilmoitus	186
	Lastensuojelun toimintamuodot	188
	Huostaanotto ja kiireellinen sijoitus	189

Erityisen huolenpidon jakso	192
Huostaanotetun lapsen huolto	193
Perusoikeuksien rajoittaminen sijaishuollon aikana	195
Yhteydenpidon rajoittaminen	195
Aineiden ja esineiden haltuunotto	197
Henkilöntarkastus	198
Kiinnipitäminen	198
Liikkumisvapauden rajoittaminen	199
Hatkalapsen palauttaminen laitokseen	199
Eristäminen	200
Erityiset rajoitukset päihdehoidon aikana	200
Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana	201
Huostaanoton päättyminen ja jälkihuolto	201
V LAPSEN NIMI	205
I Etunimi	205
Nimivelvoite	205
Henkilötunnus	206
Etunimivelvoite	208
Nimenantovalta	208
Etunimien ilmoittaminen ja ottaminen	210
Etunimen hyväksymisen objektiiviset edellytykset	211
Etunimen subjektiivinen sopimattomuus	212
Vakiintuneen nimikäytännön mukainen etunimi	214
Nimen kirjoitusasu	216
Vakiintuneesta etunimikäytännöstä poikkeava nimi	218
Viiden nimen sääntö	218
Patronyymi ja matronyymi	219
Sisarusten etunimien erinimisyysperiaate	219
Kokonaan uusi etunimi	219
2 Lapsen sukunimi tai sukunimiyhdistelmä	220
Lapsen sukunimen määräytyminen	220
Toisen puolison sukunimi tai sukunimiyhdistelmä lapsen sukunimenä	222

Vanhempien sukunimistä muodostettu lapsen sukunimiyhdistelmä	222
Avoliitossa syntyneen lapsen sukunimi	223
Adoptiolapsen sukunimi	225
Nimiviranomaiset	225
VI LAPSEN ELATUS	227
1 Lapsen elatus lainsäätäjän pääsärkynä	227
Lainsäädäntömallit	227
Lapsen oikeus elatukseen	229
Vanhempien elatusvastuu	232
Rajat ylittävä elatusapu	238
2 Elatusavun suorittaminen ja vahvistaminen	239
Toistuvaissuoritteinen elatusapu	239
Kertasuoritteinen elatusapu	240
Elatusvelvolliset vanhemmat	243
Elatusavun vahvistamistavat	244
3 Vahvistettu elatusapu ja vahvistamisen jälkeiset muutokset	246
Elatusapu ja yhteiskunnan muutos	246
Elatusavun muutoskynnys	247
Elatusapu ja elinkustannusindeksi	249
Elatusavun palauttaminen	250
Elatusapuvelan vanhentuminen	251
Elatustuki	252
4 Lapsen elatus ja huostaanotto	256
Vanhempien elatusvelvollisuus ja lapsen huostaanotto	256
Hyvinvointialueen oikeus periä laskennallinen elatusapu	256
Huostaanotto ja lapsilisä	257

VII	EDUNVALVONTAOIKEUS	259
1	Edunvalvontaoikeus yksilön oikeuksien ja kelpoisuuksien suojana	259
	Oikeudelliset kelpoisuudet	260
	Edunvalvontaoikeuden ydinsisältö	261
2	Edunvalvojat	262
	Alaikäisen lakimääräinen edunvalvonta	262
	Edunvalvojan sijainen	265
	Erityinen edunvalvoja	266
	Täysi-ikäisen edunvalvonta	268
	Hyvä edunvalvontatapa	271
	Päämiehen omaisuuden vallinta	271
	Edunvalvontajärjestelmän voimavarat	275
3	Vajaavaltainen päämies	276
	Vajaavaltaisen asema	276
	Vajaavaltaisen testamentintekokelpoisuus	277
	Vajaavaltaisen vähimmäistoimikelpoisuus	278
	Vastikkeettomat oikeustoimet ja vajaavaltainen	279
4	Edunvalvojan yleinen ja erityinen kelpoisuus	282
	Edunvalvojan tehtävät	282
	Edunvalvojan esteellisyys edustaa päämiestään oikeustoimessa	283
	Sisarusten edustaminen perinnönjaossa	285
	Perinnönjaon sisällön aiheuttama esteellisyys	285
	Esteellisyys ja oikeustoimen luvanvaraisuus	286
	Läheisesteen torjuminen	287
5	Edunvalvonta ja omaisuuden suoja	288
	Päämiehen omaisuuden disponointikontrolli	288
6	Luvanvaraiset oikeustoimet	292
	Kiinteistöä koskevat oikeustoimet	292
	Maanvuokraoikeuden luovuttaminen	293
	Käyttöoikeudesta määrääminen	294

Alaikäisen omistaman kiinteistön vuokrasopimus	295
Kiinteistön pitkäaikainen vuokrasopimus	295
Kiinteistön panttaus	295
Irtaimen omaisuuden panttaus	296
Arvo-osuuden panttaus	296
Elinkeinotoiminnan harjoittaminen	296
Avoimen tai kommandiittiyhtiön perustaminen	297
Rahalaina	297
Sijoituspalvelulaissa tarkoitettut rahoitusvälineet	297
Asunto-osakkeiden ja asumisoikeusasunnon vaihdanta	298
Asunnon vuokraaminen	298
Metsän myynti	299
Ainesosien irrottaminen kiinteistöltä	299
Lainan ottaminen	299
Vekselisitoumuksen antaminen	300
Takaukseen meneminen päämiehen puolesta	300
Sopimus kuolinpesän yhteishallinnosta	300
Perinnöstä luopuminen päämiehen puolesta	300
Päämiehelle kuuluvan pesäosuuden luovutus	302
Kuolinpesän yhteishallintotoimet	303
Sopimusjako ja -erottelu	304
Luvanvarainen toimitusjako	305
Omaisuuden ositus ja erottelu	305
Digi- ja väestötietoviraston lupapäätöksen hakeminen, noudattaminen ja sivuuttaminen	306
7 Luvan hankkimisesta vapautetut oikeustoimet	307
Hoitosuunnitelman mukainen metsänmyynti	307
Kiinteistön halkominen ja lohkominen	308
Yhteisomistussuhteen purkaminen	308
Opintolaina	308
Obligaatiot	308
Pörssiosakkeet	309
Sijoitusrahasto-osuudet	309

Palvelujen turvaamiseksi hankittavat osakkeet	309
Legaatin täyttäminen	309
Vallintasuostumus avioliittolain mukaan	310
Omaisuu den myyminen pesänselvittäjähallinnon aikana	311
Omaisuu den realisoiminen tuomioistuimen luvalla perinnönjaon toimittamiseksi	312
Toimitusositus, -erottelu ja perinnönjako	312
8 Päämiehen omaisuuden hallinnon kontrolli	313
Holhousasioiden rekisteri	313
Lakimääräiset edunvalvojat ja alaikäisen päämiehen omaisuuden ilmoituskynnys	314
Täysi-ikäinen päämies ja omaisuusluettelo	314
Omaisuusluettelon minimisisältö	314
Lakimääräisen edunvalvojan vuositili	315
Tilikausi	315
Vapautus vuositilivelvollisuudesta	316
Lakimääräisen edunvalvojan kuolema ja päätöstilivelvollisuus	317
Yhteishuollossa olevan lapsen toisen huoltajan kuolema	317
Lakimääräisen edunvalvojan tehtävän päättyminen lapsen ollessa alaikäinen	318
Edunvalvojan vapauttaminen tehtävästään	318
Päämiehen omaisuus erillisvarallisuutena	319
Päämiehen omaisuusmuutokset kahden vuositilin välillä	320
Vuositilin ja päätöstitilin sisältömääräykset	320
Edunvalvojan kulut ja palkkio	322
Päätöstitistä tehtävät huomautukset	323
Tilintarkastuksen sisältö	323
Uhkasakko ja teettämisuhka	324
Edunvalvojan ja holhousviranomaisen vahingonkorvausvelvollisuus	324
Päämiehen kuolema	326

9	Edunvalvontavaltuus	326
	Valtuutus	326
	Edunvalvontavaltuutuksen käyttöala	328
	Valtakirjan muotomääräykset	330
	Edunvalvontavaltuutuksen aktivointi	330
	Edunvalvontavaltuutetun toimivalta	333
	Edunvalvontavaltuutetun toiminnan valvonta	335
	Edunvalvontavaltuutuksen lakkaaminen	336
VIII	AVIOLIITTO	339
I	Avioliiton solmiminen	339
	Oikeus avioliiton solmimiseen	339
	Kihlaussopimus	343
	Avioliiton esteet	344
	Avioliiton esteiden tutkinta	346
	Vihkiminen	346
	Putatiiviliitto	349
	Lumeavioliitto	349
2	Yhteiselämän lopettaminen, avioero ja lähestymiskielto	352
	Yhteiselämän lopettaminen	352
	Avioero	354
	Avioero ilman harkinta-aikaa	360
	Pakottamalla solmitun avioliiton purkaminen	361
	Avioeron ja kumotun avioliiton liitännäisvaatimukset	361
	Lähestymiskielto	361
3	Elatusvelvollisuus	364
	Yksityisoikeudellisen elatuksen sääntely	364
	Elatusapua koskeva sopimus	366
	Elatusapu lainvoiman saaneen avioeron jälkeen	366
	Elatusavun muuttaminen	370
	Elatusapuvelan vanhentuminen	371

4	Puolison sukunimi tai sukunimiyhdistelmä	372
	Sukunimen ja sukunimiyhdistelmän säilyttäminen vihittäessä	372
	Puolisoiden yhteinen sukunimi ja sukunimiyhdistelmä	373
	Avopuolisoiden sukunimiratkaisu	374
	Puolisoiden erilaiset sukunimet ja sukunimiyhdistelmät	375
	Sukunimiyhdistelmästä luopuminen	376
	Kahdesta sukunimestä muodostettu puolisoiden uudissukunimi	376
	Sukunimen muuttaminen avioliiton purkauduttua	377
5	Avioliittolain varallisuusjärjestelmä	378
	Aviovarallisuusjärjestelmän rakenneperiaatteet	378
	Omaisuu den erillisyyden varaan rakentuva aviovarallisuusjärjestelmä	378
	Avioliiton aikana ansaitun ja saadun omaisuuden yhteisyyden varaan rakentuva järjestelmä	379
	Elämänkaarivarallisuuden yhteisyyden järjestelmä	379
	Omaisuu den erillisyys avioliiton aikana ja ositus avioliiton purkauduttua	380
	Ansio-omaisuuden yhteisyyden järjestelmä	381
	Aviovarallisuusjärjestelmän syvärakenne ja oikeudenmukaisuus	382
	Monikulttuuriset avioliitot ja sovellettava aviovarallisuusjärjestelmä	388
	Aviovarallisuusasetus ja parisuhdevarallisuusasetus	389
	Suomen voimassa olevan aviovarallisuusjärjestelmän perusratkaisut	391
	Avio-oikeus	391
	Tasinko	392
	Avio-oikeuden ajallinen ulottuvuus	393
	Avio-oikeudesta suoraan lain nojalla vapaa omaisuus	396
	Avio-oikeusmääräys	398
	Avioehtosopimus	400
	Avioehtosopimuksen muoto	404

Avioehtosopimuksen rekisteröinti	406
Avio-oikeuden yksipuolinen poistaminen	408
Surrogaattiperiaate	408
6 Omistusoikeus avioliitossa	410
Omistajasaanto	410
Nimiperiaate	411
Irtaimen omistajaolettama	413
Avio-oikeus ja avio-osa	413
7 Vallintasäännökset	414
Hallintaoikeus ja vallintaoikeus	414
Toiselle puolisolle kuuluvan omaisuuden luovutuskielto	415
Kiinteän ja siihen rinnastuvan omaisuuden vallinta	416
Kiinteistöä koskeva vallintasuostumus	418
Irtaimen omaisuuden vallinta ja vallintasuostumus	422
Vallinnanrajoitusten kesto	427
Vallinta puolison kuoleman ja jäämistöosituksen välisenä aikana	427
Vallinnanrajoituksia täydentävät suojasäännökset	429
Omaisuuden arvonmuutokset ositusperusteen syntymisen ja osituksen välisenä aikana	431
8 Velkasuhteet	434
Velkavastuun perusteet	434
Elatusvelka	435
Yhdessä tehty velka	436
Puolison palkkasaatavat toiselta puolisolta	438
Puolisoiden keskinäiset velkasuhteet	439
9 Puolisoiden väliset oikeustoimet	441
Puolisoiden väliset lahjat	441
Osituksen esisopimus	445
10 Omaisuuden ositus	448
Ositussäännösten tarkoitus	448
Ositusmenettelystä	449
Myyntilupa	453

Sovinto osituksessa	454
Osituksen muutosäännökset	455
Pesänjakajan toimivalta ja tehtävät	457
Osituksen sisältöön vaikuttavien ratkaisujen tekeminen	457
Osituksen toimittaminen	459
Netto-omaisuuden määrittäminen	463
11 Velkojen kattaminen omaisuuden osituksessa	463
Kattaminen laskennallisena toimituksena	463
Velkojen kattamisjärjestys	466
Nollasääntö	467
Yhteisen säästön toteaminen	467
12 Vastikkeet	469
Vastikesäännösten tavoite ja vastikelajit	469
Omasta omaisuudesta annettava vastike	471
Yhteenlasketusta säästöstä annettavat vastikkeet	471
Hukkaamisvastike	472
13 Avio-osan ja tasingon toteaminen	475
Tasingon suuruuden määrittäminen	475
Tasinkoprivilegi	476
Puolison konkurssi	479
Otto-oikeudet	479
Tasinko-oikeuden menettäminen	480
Tasingon maksamista koskevat yleisperiaatteet	480
14 Omaisuuden erottelu	485
Erottelusäännöt	485
Erottelun muutosäännökset	486
15 Osituksen sovittelu	486
Yleiset edellytykset	486
Sovittelukeinot	488
Sovittelun vaatiminen	491
16 Toimitetun osituksen riitauttaminen	492
Riitauttamiskeinot	492
Osituksen mitättömyys	493

Osituksen muoto	493
Osituksen moite	493
Osituspäätöksen sovittelu asianosaisten kesken	498
Osituksen oikaisu	499
Osituksen moite eri oikeusasteissa	499
IX AVOLIITTO	503
I Erityislailla sääntelemätön avoliitto	503
Kahdenlaisia avoliittoa	503
Puolisoiden varallisuussuhteet erityislailla sääntelemättömässä avoliitossa	505
Avoliitto sopimussuhteena	508
Avoliiton purkautuminen	512
Avoliiton purkautumisen oikeusvaikutukset	514
Avoliiton purkautuminen kuoleman johdosta	517
2 Erityislailla säännelty avoliitto	519
Erityislailla säännellyn avoliiton tunnusmerkistö	519
Avoliiton purkautuminen avopuolisoiden eläessä	521
Avopuolisoiden ja heidän lastensa sukunimi tai sukunimiyhdistelmä	522
Avoliiton varallisuusosoikeudelliset oikeusvaikutukset	523
Sopimusvapaus ja sen rajat avoliitossa	525
Omaisuuuden erottelun vapaaehtoisuus	525
Pesänjakajan toimittama omaisuuden erottelu	527
Korvaus yhteisesti omistetun esineen käytöstä avoliiton purkaututtua	529
Avopuolison oikeus hyvitykseen	530
Hyvityksen vaatiminen kanteella	537
Hyvityksen verokohtelu	538
Lakisääteisen avoliiton purkautuminen kuoleman johdosta	540
Avoliittoon sovellettava laki	541

X	PERINTÖOIKEUS	543
I	Oikeudesta saada perintö	543
	Keneltä jää perintö?	543
	Perusedellytykset lakimääräiselle perimykselle	544
	Perittävän ja perillisen samanaikainen kuolema	545
	Vastavuoroisuusperiaate	546
2	Rintaperillisten perillisryhmä	547
	Perimysjärjestys	547
	Sijaantuloperiaate	548
	Perinnön jakautuminen perillisten kesken	548
	Adoptio ja perintöoikeus	549
3	Lesken asema	551
	Lesken oikeus hallita jäämistöä jakamattomana	551
	Lesken perintöoikeus	553
4	Toinen ja kolmas parenteeli	557
	Vanhempien oikeus periä oma lapsensa	557
	Puolisukuisten perintöoikeus	558
	Isovanhempien oikeus periä lapsenlapsi	558
	Lakimääräisen perillispiirin raja	558
5	Perimyksen esteet	559
	Yleiset esteet	559
	Perinnöttömäksi tekeminen	559
	Lesken jäämistöoikeudellisen suojan esteet	561
6	Perillisen ja testamentin saajan oikeuden vanhentuminen	562
	Kymmenen vuoden pääsääntö	562
	Perinnön vastaanottaminen	564
7	Valtion oikeus jäämistöön	565
	Kruununperintö	565
	Omaisuuksien edelleenluovutus	566
8	Perunkirjoitus	568
	Perunkirjoituksen aika ja paikka	568

Perunkirjoituksen toimituttamisvelvolliset	569
Perukirjan muoto	571
Perukirjan toimittaminen Verohallinnolle	572
Osakasluettelon vahvistaminen	572
Perukirja perintöverotuksessa	574
Perukirjan toimittaminen Digi- ja väestötietovirastoon	574
Perunkirjoituksen laiminlyönti, puutteellinen perukirja ja laiminlyönnit täydennysselvityksen antamisessa	575
Perittävän asuinpaikan vaikutus perunkirjoitusvelvollisuuteen	575
Perukirja hakemuksen liiteasiakirjana	576
Perukirja saantoasiakirjana	576
Perintöveron määrääminen	577
Perintöveroluokat	579
Kahden vuoden sisällä kahdesti peritty omaisuus	581
9 Kuolinpesän yhteishallinto	582
Kuolinpesän osakkaat	582
Yhteishallintoperiaatteen sisällöstä	584
Toimitsijan hallinto	586
Sopimukseen perustuva kuolinpesän yhteishallinto	587
10 Kuolinpesän virallisselvitys	588
Virallisselvityksen käynnistäminen	588
Hakemus pesänselvittäjän määräämiseksi	589
Kenet voidaan määrätä pesänselvittäjäksi?	591
Pesänselvittäjän tehtävät	592
Jäämistöomaisuuden haltuunotto	593
Sopimus velkojien kanssa	593
Pesänselvittäjän prosessivaltuus	594
Pesänselvittäjän oikeus määrätä jäämistöön kuuluvasta omaisuudesta	595
Jakokuntoon saattaminen	597
Ylivelkainen kuolinpesä	597
Pesänselvittäjän vapauttaminen ja erottaminen	599

Pesänselvittäjän tehtävän päättyminen lainvoimaiseen jakoon	600
Tilivelvollisuus	600
Pesänselvittäjän vastuu	601
Pesänselvityskustannukset ja pesänselvittäjän palkkio	602
11 Testamentin toimeenpanija	602
Perittävän antamat määräykset pesän hallinnosta	602
Testamentin toimeenpanijan toimivalta	604
12 Lesken oikeus hallita jäämistöä jakamattomana	604
Lesken ja rintaperillisten suhde	604
Jakamattomuuden kohde	605
Lesken kodiksi sopiva asunto	607
Lesken määräämisvallasta	609
Käyttöoikeuden alaisen omaisuuden omistajan asema	612
Lesken vähimmäissuoja ja perinnönjako	613
13 Lesken perintöoikeus	615
Lesken ja toissijaisten perillisten suhde	615
Lesken asema selvitettyssä pesässä	616
Pesänjako lesken eläessä	618
Pesänjako lesken kuoleman jälkeen	620
Arvomääräisen pesäosuuden suuruuteen vaikuttavia sääntöjä	622
Puolisoiden keskinäinen testamentti ja pesänjako	624
14 Perillisasemaa koskevista oikeustoimista perittävän eläessä	625
Positiivinen perintösopimus	625
Kuolemanvaraislahja	626
Ennakkoluopuminen	627
Sopimus elossa olevan henkilön jäämistön jaosta	629
Vastaisen perintö- tai esineosuuden luovutus	630

15	Perillisasemaa koskevista oikeustoimista perittävän kuoltua	630
	Jälkiloopuminen	630
	Pesäosuuden luovutus	634
	Pesäosuuden ulosmittaus	637
16	Perintökaaren velkavastuujärjestelmä	638
	Velkojen voimassa pysymisen periaate	638
	Osakkaan velkavastuu	639
	Edunvalvonnassa oleva osakas	640
	Julkinen haaste velkojille	640
	Palautusvastuu	641
17	Ennakkoperintö	642
	Ennakkoperinnön käsite	642
	Ennakkoperintöolettamat	645
	Koulutuskustannukset ja ennakkoperintö	645
	Ennakkoperintöomaisuuden arvostus	646
	Ennakon vähentämistä koskeva pääsääntö	647
	Yhteiselle rintaperilliselle annettu ennakko	648
	Lapsipuolelle annettu ennakkoperintö	649
	Ennakkoperintö jäämistöosituksessa	649
	Ennakkoperinnön vähentämistä koskeva yleisohje	650
	Ennakon vähentäminen perinnönjaossa	651
	Laskennallista perintöosaa pienempi ennakkoperintö	652
18	Lakiosa	652
	Lakiosajärjestelmä	652
	Reaalisen jäämistön määrittäminen	653
	Lakiosajäämistöön tehtävät laskennalliset lisäykset	655
	Lakiosavaateen toteuttamisesta	658
	Lesken vähimmäissuoja ja rintaperillisen lakiosa	660
	Lakiosailmoitus	662
	Suhteellinen lakiosa	664
	Arvomääräinen lakiosa	665
	Testamenttiehto ja arvomääräisen lakiosan järjestelmä	666

Testamentin saajan vastuu arvomääräisen lakiosan suorittamisesta	666
Lakiosan maksaminen rahassa jäämistöön kuulumattomilla varoilla	668
Yleisjälkisaädöksen saajien keskinäinen vastuu arvomääräisestä lakiosasta	668
Lakiosaa vastaavan arvomäärän suuruus	669
Rintaperillisen oikeus saada lakiosansa jäämistöstä	670
Rahasuorituksen kieltäminen testamentissa	670
Lakiosan täydennyskanne	671
Täydennyksen suuruus	672
19 Perinnönjako	673
Sopimusjako ja toimitusjako	673
Jaon aloittaminen	674
Pesänjakajan määrääminen	676
Pesänjakajan tehtävistä	677
Jakomenettely	683
Edunvalvonta perinnönjaossa	683
Vajaavaltaisen oikeutta koskeva sopimus toimitusjaossa	684
Vajaavaltaisen ja edunvalvojan eturistiriita	685
Jakoehdotuksen esittäminen Digi- ja väestötietovirastolle	685
Perinnönjaon muoto	686
Perinnönjaon sisältö	689
Myyntilupa	691
Perinnönjaon mitättömyys, moite ja täydentäminen	692
Perinnönjakopäätös sovittelun kohteena	695
Omaisuuuden luovuttaminen jako-osakkaille	696
Pesänjakajan vastuu ja jakopalkkio	697
XI TESTAMENTTIOIKEUS	699
I Testamentti tahdonilmaisuna	699
Testamentin määritelmä	699
Testamentin muoto	700

Testamentin todistaminen	701
Testamentin tekijän ikä	703
Testamentin tekijän terveydentilan vaikutus testamentintekokelpoisuuteen	704
Yleiset edellytykset	705
Sijaantulo-oikeus	705
Testamentti kihlatulle, puolisolle tai avopuolisolle	708
2 Testamenttiluokitukset	708
Yleisjälkisäädökset ja erityisjälkisäädökset	708
Määräämisvallan laajuuteen perustuva luokittelu	710
Täysi omistusoikeustestamentti	711
Rajoitettu omistusoikeustestamentti	711
Käyttöoikeustestamentti	713
Tuotto-oikeustestamentti	716
3 Testamentin selvitysprosessi	716
Selvitysprosessin tarkoitus	716
Testamentin saajan velvollisuudet	718
Tiedoksiantomenettely	718
Tiedoksianto ulkomaille	719
Testamentin hyväksyminen	720
4 Testamentin tulkinta	721
Tulkintaperiaatteet	721
Ristiriitaisten testamenttimääräysten toimeenpano	724
5 Testamentin peruutus	724
Testamentin muodossa tapahtuva peruutus	724
Testamentin vapaamuotoinen peruutus	726
6 Testamenttikanteet	728
Kannetyypit	728
Testamentin moite	729
Moiteperusteet	731
Testamentin tulkintakanne	734
Peruuttamiskanne	735

Ineksistenssikanne	736
Kanne puuttuvan testamenttausvallan johdosta	737
Testamentin saajien välinen oikeudenkäynti	737

XII OSITUKSEN, PERINNÖNJAON JA HYVITYKSEN OIKAISU 739

Jaossa sivuutettu perillinen ja testamentin saaja	739
Osituksen, omaisuuden erottelun ja hyvityksen oikaisu	743
Palautusvelvollisuuden suuruus	743
Oikaisuvaateen vanhentuminen	744
Sopimukseen perustuva oikaisu	746
Pesänselvittäjän määrääminen oikaisua varten	747
Laskennallinen palautusvastuu	749
Jakoon palautettava omaisuus	749
Reaalinen palautusvastuu	750
Arvomääräinen palautusvastuu	751
Yksilöllinen palautusvastuu	752
Palautusvelvollisuuden sovittelu	752
Sovittelukynnykset	755
Sovitteluharkinta	759
Sopimukseen perustuva palautusvelvollisuus	761
Pesänselvittäjän päätökseen perustuva palautusvelvollisuus	762
Tuomioistuimen päätökseen perustuva palautusvelvollisuus	764
Perinnönjaon oikaisujako	765
Oikaisujaon johdosta toimitettava perintöverotus	767

OHEISLUKEMISTO 769

OIKEUSTAPAUSHAKEMISTO 777

ASIAHAKEMISTO 788